

Poznań, 25 lipca 2024 r.

Prof. dr hab. Hanna Paluszkiewicz
Instytut Nauk Prawnych
Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytet Szczeciński

Recenzja

Rozprawy doktorskiej magister Adrianny Wączek
pt. *Postępowanie dowodowe przed sądem odwoławczym w procesie karnym*
(Opole 2024)

I. Uwagi ogólne

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska poświęcona została problematyce postępowania dowodowego w postępowaniu drugoinstancyjnym (odwoławczym) toczącym się przed sądem. Tematyka obrana przez mgr Adriannę Wączek za przedmiot badań i analiz została osadzona w perspektywie polskiego procesu karnego, a przede wszystkim w odniesieniu do zmian, jakim podlegało prawo karne procesowe w zakresie objętym tytułem pracy.

Jakkolwiek problem postępowania dowodowego, a zwłaszcza zmiany normatywne jakim poddawano w tym zakresie polskie prawo karne procesowe od 2013 roku były w kilku ostatnich latach przedmiotem ożywionej dyskusji na gruncie polskiej doktryny prawa karnego procesowego, a także stanowił temat wielu judykatów, to jednak Doktorantka znalazła w tym obszernym materiale badawczym takie pole eksploracji naukowej, które nie było dotąd przedmiotem całościowej (historycznej, konstytucyjno-konwencyjnej i prawnoporównawczej analizy).

Problem kształtu normatywnego, a nade wszystko zakresu postępowania dowodowego w instancji odwoławczej, a ściślej w toku postępowania przed sądem karnym drugiej instancji z uwagi na wpływ jaki wywiera na model postępowania odwoławczego w ogólności ma znamiona problemu poddającego się refleksji naukowej. Co oczywiste, ma także bardzo duże znaczenie dla praktyki wymiaru sprawiedliwości. Jest to zatem problem badawczy o istotnej wadze i doniosłości. Konieczność uwzględnienia możliwych do przyjęcia w tej materii

normatywnej różnych rozwiązań zarówno w procesie prawotwórczym (w tym także podczas zmian prawa w wyniku jego nowelizacji), jak w procesie wykładniczym w związku z interpretacją rozwiązań normatywnych należących do polskiego porządku prawnego, jest zatem oczywista, co powoduje, że temat rozważań podjętych przez mgr A. Wączek zyskuje na znaczeniu. Wpisuje się bowiem w dyskusję nad modelem postępowania odwoławczego, co u progu prac Komisji Kodyfikacyjnej i dyskusji nad przyszłym kształtem normatywnym polskiego procesu karnego nie może pozostać niezauważone.

W tej perspektywie za potrzebne (jako wypowiedź naukowa) i interesujące (jako wypowiedź kierowana do praktyków) należy uznać podjęcie przez Doktorantkę monograficznego opracowania poświęconego postępowaniu dowodowemu przed sądem odwoławczym w polskim procesie karnym. Wymagający odnotowania jest jednak brak zakreslenia w tytule pracy doktorskiej pola badawczego ze wskazaniem właśnie na polski proces karny. Wprawdzie Doktorantka prowadzi analizy z uwzględnieniem innych porządków prawnych i analizuje tytułową kwestię z punktu widzenia trzech ustawodawstw karnoprosesowych (niemiecki, francuski, włoski) oraz w systemie anglosaskim, to jednak nie są to ustalenia na tyle pogłębione, by mogły stanowić podstawę do uznawania, że badania obejmują wszystkie zagadnienia mieszczące się w tak szeroko ujętym tytule pracy, o czym jeszcze będzie mowa w dalszej części recenzji.

Tytuł pracy doktorskiej mgr Adrianny Wączek, z zastrzeżeniem wyżej wyrażonym, wskazuje jednak wprost na wyznaczone pole badawcze i ramy, w jakich Doktorantka zamierza wybrane przez siebie zagadnienie zaprezentować. Przedmiotem analizy jest postępowanie dowodowe, a ściślej – co wynika już z treści rozprawy – jego zakres, przed sądem odwoławczym. Zakres ten ma bowiem zasadniczy wpływ na przyjęty w danym ustawodawstwie model postępowania odwoławczego, co Doktorantka prezentuje także w ujęciu historycznym. Nadany zatem rozprawie tytuł: *Postępowanie dowodowe przed sądem odwoławczym w procesie karnym*, nie budzi większych wątpliwości czego wypowiedzi Autorki tej dysertacji, będą dotyczyć. Zakreślenie przez Doktorantkę celu pracy w postaci opracowania tytułowego zagadnienia jest trafne. Uzasadnieniem dla takiego ujęcia badanej problematyki jest dostrzeżenie, że zmiany normatywne, zwłaszcza dokonane w 2013 roku zmieniły model postępowania dowodowego na etapie procesu karnego w sądzie odwoławczym. Z tego zaś Doktorantka wywodzi, że taka zmiana wpłynęła także na model całego postępowania odwoławczego w polskim procesie karnym, poddając analizie konsekwencje uchylenia art. 452 § 1 k.p.k.

Doktorantka sytuuje przy tym swą aktywność badawczą na polu szeroko pojętego postępowania odwoławczego, a zatem tego etapu procesu karnego, który służy kontroli wydanego przez sąd pierwszej instancji orzeczenia. Pole badawcze tworzą zarówno materia normatywna, jak i stanowiące jej odzwierciedlenie i rozwinięcie – judykaty i poglądy wyrażane w doktrynie, a odnoszące się do tytułowego zagadnienia. Takie ujęcie jest poprawne, stawia jednak przed Autorką wysoką poprzeczkę oczekiwań czytelnika, że w pracy zaprezentowane zostaną w sposób świeży analizowane już przez innych kwestie dotyczące modelu dowodzenia w postępowaniu drugoinstancyjnym, a nadto pojawią się nowe wątki bądź nowe spojrzenie na znane już i opisane w literaturze karnoprosesowej zagadnienia.

Praca jest obszerna - liczy bowiem 448 stron, w tym 412 stron tekstu. Całość rozważań merytorycznych ujęta została w ramach ośmiu rozdziałów, poświęconych kolejno omówieniu zagadnień dotyczących modeli postępowania odwoławczego w polskim procesie karnym, analizowanych w perspektywie historycznej, konstytucyjnej i konwencyjnej, a także w ujęciu prawnoporównawczym oraz w perspektywie wybranych zasad procesu karnego. Osobne rozdziały poświęcone zostały orzekaniu reformatoryjnemu oraz prezentacji wniosków *de lege lata* i *de lege ferenda*.

W pracy wyodrębniono Rozdział 1. *Modele postępowania odwoławczego w polskim procesie karnym* (s. 6-95), Rozdział 2. *Model postępowania odwoławczego z perspektywy konstytucyjno-konwencyjnej* (s. 95-138), Rozdział 3 *Modele postępowania odwoławczego w ujęciu prawnoporównawczym* (s. 138 – 188), Rozdział 4. *Odpowiednie stosowanie przepisów dotyczących postępowania przed sądem pierwszej instancji w postępowaniu odwoławczym* (s. 188 – 205), Rozdział 5. *Postępowanie przed sądem odwoławczym z perspektywy zasad procesu karnego* (s. 205-268), Rozdział 6. *Postępowanie dowodowe przed sądem odwoławczym według przepisów Kodeksu postępowania karnego z 1997 r.* (s. 268-378), Rozdział 7. *Orzekanie reformatoryjne na skutek przeprowadzenia dowodów ścisłych przed sądem odwoławczym* (s. 378-399) oraz Rozdział 8. *Wnioski de lege lata i de lege ferenda* (s. 399-412).

Rozprawa zawiera również *Wstęp* (s. 6-10), natomiast rolę zakończenie wraz z wnioskami końcowymi w podziale na wnioski *de lege lata* i *de lege ferenda* pełnić ma ostatni ósmy rozdział pracy. Dysertacja jest także opatrzona wykazem używanych w pracy skrótów (s.4-6), oraz obszernym spisem bibliograficznym (s. 418 – 448), w którym wyodrębniony został spis pozycji literaturowych, spis orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego, sądów krajowych i ETPC, spis aktów prawnych oraz tzw. netografię, obejmującą wskazanie wykorzystanych źródeł internetowych.

Konstrukcja pracy jest przemyślana, rozważania stosunkowo dobrze uporządkowane i zawarte w należycie wyodrębnionych (w postaci osobnych rozdziałów) i logicznie ze sobą powiązanych grupach tematycznych. Kolejność przeprowadzonych analiz nie budzi większych zastrzeżeń, wywody Autorki w ramach poszczególnych rozdziałów są ze sobą generalnie powiązane i prowadzą czytelnika przez wszystkie istotne dla tematu pracy zagadnienia.

Jako krytyczną należy jednak potraktować uwagę dotyczącą nierównomiernej objętości poszczególnych rozdziałów, co łączy się z przyjętym przez Autorkę pracy układem ich zawartości treściowej. Podkreślić w tym miejscu wypada wątpliwość co do celowości wyodrębnienia Rozdziału 4, który mógłby stanowić część Rozdziału 6 odpowiednio zmodyfikowanego. Rozdział 6 zawiera bowiem zarówno część (6.1) poświęconą zagadnieniom ogólnym, jak i osobne części w formie podrozdziałów, poświęconych trzem kolejnym modelom normatywnym postępowania odwoławczego (przyjmując za Autorką, że zakres postępowania dowodowego przed sądem odwoławczym wyznacza model danego postępowania w ogólności), z okresu do wejścia w życie nowelizacji z 2013 r., obowiązujący w okresie od 1 lipca 2015 r. do 15 kwietnia 2016 r., a także ukształtowany po wejściu w życie nowelizacji z dnia 11 marca 2016 r. Dwa pierwsze okresy poddane ocenie z uwagi na normatywny kształt obowiązującego wówczas modelu postępowania odwoławczego, podobnie jak okres (nazwać go można współczesnym) wyznaczony czasem obowiązywania przepisów wprowadzonych nowelizacją z 11 marca 2016 r., mogą z powodzeniem stanowić osobne rozdziały pracy. Przy czym wyodrębnienie osobnego rozdziału poświęconego omówieniu współczesnego, tzn. obowiązującego w dacie prowadzenia badań i formułowania wniosków, normatywnego modelu dowodzenia w instancji odwoławczej mogłoby zostać powiązane z rozważaniami, które Doktorantka zamieściła w Rozdziale 4, a także podrozdziale 6.5 (*Ograniczenie postępowania dowodowego w instancji odwoławczej*) oraz Rozdziale 7 (*Orzekanie reformatoryjne na skutek przeprowadzenia dowodów ścisłych przed sądem odwoławczym*). Formułowanie w tak zaprojektowanej rozprawie doktorskiej wniosków końcowych byłoby z korzyścią dla mocy argumentów i ich przekonywalności.

W części wstępnej recenzji warto także podkreślić, że czytelnik zagłębiając się w treść poszczególnych rozdziałów wraz z Autorką odkrywa nowe problemy, znajduje nowe uzasadnienia znanych mu tez i twierdzeń. Szkoda zatem, że Doktorantka nie pokusiła się o bardziej atrakcyjną, intrygującą i zachęcającą czytelnika do namysłu formułę podziału treści omawianych w dysertacji. Jest to jednak uwaga o charakterze technicznym, redakcyjnym i nie odnosząca jej do zawartości treściowej poszczególnych części rozprawy. Omawiana materia jest z pewnością prezentowana w sposób przez Doktorantkę przemyślany. Uwaga sformułowana

powyżej, a odnosząca się do zaburzonego miejscami toku wypowiedzi ma charakter wskazówki co do pożądaných zmian redakcyjnych, klaryfikujących przekaz płynący z przeprowadzonych badań.

Doktorantka formułuje w odniesieniu do polskiej regulacji karnoprosesowej hipotezę wstępną, przybierającą postać pytania czy zmiana normatywna polegająca na uchyleniu pierwszej jednostki redakcyjnej art. 452 k.p.k., która przewidywała zakaz przeprowadzania postępowania dowodowego co do istoty sprawy przez sąd odwoławczy wpłynęła na kształt modelu postępowania odwoławczego (s. 6)? Proponowany przez Doktorantkę tok weryfikacji tej tezy (przyjęty w pracy) przedstawia się następująco. W pierwszej kolejności dekoduje ona pojęcie modelu postępowania odwoławczego w polskim procesie karnym, wskazując na możliwość wyodrębnienia modelu apelacyjnego, rewizyjnego, kasacyjnego oraz mieszanego, wskazując na elementy konstytutywne tego modelu. Kolejno, przyjmując za punkt wyjścia zasadę instancyjności poddaje analizie dekodowany przez siebie model postępowania odwoławczego w perspektywie konstytucyjnej, konwencyjnej (EKPC) oraz z punktu widzenia MPPOiP.

W dalszej części, odnosząc się do wyróżnionych modeli postępowania odwoławczego (apelacyjnego, rewizyjnego, kasacyjnego oraz mieszanego) dokonuje próby ustalenia, który z nich jest obecny w wybranych porządkach prawnych (niemieckim, włoskim, francuskim i anglosaskim).

Przechodząc w dalszej kolejności do analiz krajowego porządku prawnego Doktorantka analizuje problematykę odpowiedniego stosowania w postępowaniu odwoławczym, przepisów dotyczących postępowania przed sądem pierwszej instancji rozważa istotę i zakres tej formuły wykładni i jej konsekwencje dla odtwarzanego modelu postępowania dowodowego w toku drugiej instancji.

Następnie, wskazując na wybrane do analizy naczelne zasady procesu karnego, współtworzące model polskiego postępowania karnego bada, czy przepisy polskiego prawa karnego procesowego, regulujące współcześnie problematykę przeprowadzenia dowodów przez sąd odwoławczy znajdują oparcie w przyjętych za podstawę modelu polskiego procesu karnego zasadach. W tym miejscu należy jednak zwrócić uwagę, iż dobór zasad procesowych jakiego dokonała Doktorantka nie jest właściwy, bowiem przyjmuje ona istnienie zasady rzetelnego procesu, co jak wynika z analizy doktryny nie jest poprawnym założeniem, bowiem to sam proces winien być rzetelny i to nie rzetelność jest tą ideą abstrakcyjną, którą prawodawca konkretyzuje w treści przepisów kodeksu postępowania karnego. Jest to bowiem inna kategoria

pojęciowa, nie nadająca się do uznania jej za zasadę procesu karnego, w takim rozumieniu jakie nadaje mu polska doktryna procesu karnego.

Doktorantka podejmuje kolejno trud przeanalizowania obecnie obowiązujących przepisów prawa karnego procesowego, a także w wyznaczonym zakresie adekwatnych unormowań obowiązujących w stanie prawnym w wybranych przedziałach czasowych, wyznaczonych kolejnymi nowelizacjami kodeksu postępowania karnego, dochodząc do wniosku o istnieniu „zasady” przeprowadzania postępowania dowodowego. Kwestii tej poświęcone zostaną uwagi szczegółowe zawarte w dalszej części recenzji, ale już w tym miejscu wypada zwrócić uwagę, że przyjęta konwencja językowa i nazywanie „zasadą” pewnego sposobu przeprowadzania postępowania dowodowego, właściwego określonego modelowi postępowania odwoławczego jest nieporozumieniem. Po analizach zawartych w rozdziale poświęconym zasadom procesowym, powinno być jasne dla Autorki, że pojęcie „zasada” ma na gruncie doktryny procesu karnego ustalone i niekwestionowane znaczenie. Nie mieści się w nim próba potraktowania określonego normatywnego ujęcia przebiegu i zakresu postępowania dowodowego przed sądem odwoławczym jako idei abstrakcyjnej i to o szczególnym znaczeniu, skonkretyzowanej w normie prawnej dekodowanej z art. 452 k.p.k.

Przyjętą przez siebie konstrukcję „zasady” postępowania dowodowego Doktorantka wykorzystuje przy analizie orzekania reformatoryjnego, któremu poświęca zresztą osobny rozdział swojej rozprawy.

Na zakończenie Doktorantka formułuje wnioski końcowe, uwzględniając stan prawny obecnie obowiązujący wskazuje na problemy pojawiające się w praktyce stosowania prawa karnego procesowego w Polsce i proponuje w jaki sposób należy je rozwiązać.

Przyjęty sposób prowadzenia badań i analizy tytułowego zagadnienia mimo uwag powyższych jest spójny i należy go zaaprobować. Dowodzi znajomości analizowanej materii, pozwalającej na zachowanie wymaganego w prowadzeniu analiz naukowych dystansu, poprawiającego perspektywę przy formułowaniu wniosków.

Doktorantka zastosowała w swych badaniach metodę dogmatyczno – prawną, historyczną oraz prawnoporównawczą, przy czym głównym przedmiotem analizy uczyniła przepisy prawa, poglądy doktryny i orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego, Sądu Najwyższego, Sądów Apelacyjnych, a także Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.

Zgłaszając na wstępie pewne uwagi wspólne dla całej recenzowanej pracy należy zwrócić uwagę na specyfikę języka i stylu, w jakim rozprawa została napisana. Sposób formułowania myśli oraz logika wypowiedzi Doktorantki budzą pewien niedosyt. Praca jest napisana w taki sposób, że niektóre jej fragmenty, jakkolwiek z formalnego punktu widzenia mogą być odbierane jako napisane tzw. fachowym językiem, w istocie nie zawierają merytorycznej treści, bowiem Autorka koncentruje się głównie na szacie słownej swojej wypowiedzi. Powoduje to z jednej strony zbędną obszerność rozprawy z uwagi choćby na powtarzające się treściowo przekazy, z drugiej natomiast utrudnia czytelnikowi percepcję tych treści, które stanowią istotnie ustalenia płynące z przeprowadzonych przez Doktorantkę badań. Autorka gubi wątki, przeplata je, co wpływa na komunikatywność przekazu co do przebiegu naukowej dyskusji prowadzonej w kwestii modeli postępowania odwoławczego w piśmiennictwie, jak też na klarowność formułowania przez nią własnych uwag i przemyśleń. W tym miejscu w ramach uwag ogólnych wypada jednak zaznaczyć, że zarówno prezentacje cudzych poglądów, jak też podejmowana przez Doktorantkę (choć w niewielu przypadkach) polemika z nimi zasługuje na uznanie. Mgr A. Wączek w każdym przypadku odnosi się z szacunkiem do odmiennych tez, prezentuje swoje stanowisko w sprawie i stara się czytelnika do niego przekonać.

Ogólna ocena pracy (z uwzględnieniem wcześniejszych uwag) pod względem redakcyjnym, językowym, a także konstrukcyjnym jest jednak zadawalająca. Sposób w jakim praca została napisana wskazuje na swobodę wykładni przepisów polskiego prawa karnego procesowego, znajomość poglądów prezentowanych w orzecznictwie i doktrynie w kwestii postępowania odwoławczego, także w ujęciu historycznym, konstytucyjnym, konwencyjnym i - w wybranym zakresie - prawoporównawczym, a także na umiejętność wykorzystania materiału orzeczniczego w argumentacji prawniczej.

Praca doktorska mgr Adrianny Wączek jest zatem poprawną prezentacją poglądów doktryny i judykatury polskiej, odnoszącej się do zmian normatywnych i zróżnicowanych modeli prowadzenia postępowania dowodowego w trakcie postępowania kontrolnego przed sądem II instancji, a zaprezentowane w formie postulatów niektóre wnioski końcowe odnośnie do polskiego prawodawcy są warte rozważenia.

II. Uwagi szczegółowe

Konstrukcja rozprawy doktorskiej zapewnia stopniowe prowadzenie czytelnika w zakres prowadzonych przez doktorantkę badań i uzasadnienie płynących z tych analiz

wniosków. Znajduje to wyraz także w omawianiu określonych kwestii w kolejnych rozdziałach dysertacji i konsekwentnym budowaniu podwalin do formułowania wniosków końcowych.

W Rozdziale 1 *Modele postępowania odwoławczego w polskim procesie karnym* Autorka dokonała analizy pojęcia model postępowania odwoławczego, wskazała na elementy współtworzące to pojęcie i wypełniające go treścią. Interesujące są tu rozważania osadzające problematykę stanowiącą temat pracy doktorskiej w szerszej perspektywie historycznej, która pozwala na wyodrębnienie kilku modeli postępowania odwoławczego. Wyróżnia zatem model apelacyjny, rewizyjny, kasacyjny i mieszany. Za kryterium wyróżniające uznaje przy tym sposób, w jaki sąd odwoławczy dokonuje kontroli zaskarżonego orzeczenia, wskazując na możliwość kontroli „pod kątem prawnym” oraz „faktycznym” (s. 17). Doktorantka przyjmuje, co należy zaaprobować, podstawowy aparat pojęciowy, którym posługuje się w dalszych swoich rozważaniach. Zastrzeżenia budzi jednak połączenie problematyki postępowania dowodowego z wyróżnionymi modelami postępowania odwoławczego, bowiem o ile – co trafnie zauważa Doktorantka- w modelu apelacyjnym jest miejsce na prowadzenie postępowania dowodowego przed sądem drugiej instancji, bowiem kontrola obejmuje poprawność przeprowadzonego w sądzie pierwszej instancji postępowania i poprawność wydanego orzeczenia, o tyle – przyjmując założenie Autorki - w modelu kasacyjnym kontrola dotyczy wydanego orzeczenia i następuje wyłącznie „pod względem prawnym”. Nie ma zatem w tym modelu w ogóle miejsca na postępowanie dowodowe.

Dalsze analizy, zarówno aktów normatywnych, jak i piśmiennictwa są wprowadzie pogłębione, a ustalenia Doktorantki znajdują generalnie potwierdzenie w zebranych materiale badawczym, to jednak swobodne posługiwanie się językiem prawniczym prowadzi niekiedy Autorkę na manowce. Taką sytuację dostrzegam m.in. w przyjęciu, że „*różnice treściowe w poszczególnych aktach prawnych determinują (...) podział [na różne modele – dop. HP] i stanowią przyczynek do zaprezentowania i scharakteryzowania problematyki dotyczącej modeli postępowania odwoławczego*”. Wydaje się, że jest zupełnie odwrotnie, to prawodawca mając do wyboru różne elementy (instytucje prawne, idee w postaci abstrakcyjnych zasad procesowych, sposoby procesowego rozwiązania określonych kwestii), konstruuje z nich określony model postępowania, wyposaża go w pewne charakteryzujące go cechy i nadaje mu szatę normatywną zamieszczając w konkretnych aktach prawnych przyjęte przez siebie rozwiązania. Takie odmienne od przyjętych w doktrynie akcentowanie badanych kwestii jest dostrzegalne w wielu miejscach rozprawy i nie zawsze znajduje uzasadnienie w przyjętej przez Doktorantkę argumentacji lub choćby odniesieniach do poglądów wyrażanych w piśmiennictwie.

Niemniej jednak należy podkreślić dobrą znajomość piśmiennictwa i orzecznictwa, ale także swobodną jego analizę pozwalającą na wybór tych elementów z bardzo obszernego materiału, które są konieczne lub przydatne dla prowadzenia własnych rozważań na określonym znacznie węższym polu badawczym.

Na szczególną uwagę, w kontekście próby zaprezentowania przez Doktorantkę „zasady” postępowania dowodowego zasługują rozważania zawarte w Rozdziale 5 (*Postępowanie dowodowe przed sądem odwoławczym z perspektywy zasad procesu karnego*). Po zaprezentowaniu ogólnych założeń odnośnie do problematyki zasad procesowych Autorka poddała analizie „zasadę rzetelnego procesu” (której wyodrębnienie współcześnie jest kwestionowane), zasadę prawdy materialnej, zasadę prawa do obrony oraz zasadę bezpośredniości i swobodnej oceny dowodów. Do analizy (z zastrzeżeniem wyłączenia tzw. zasady rzetelnego procesu) wybrane zatem zostały naczelne, mające bowiem wpływ na współczesny kształt modelu polskiego procesu karnego, zasady. Na uwagę zasługuje tu założenie Doktorantki, że współczesny kształt normatywny postępowania dowodowego na rozprawie w sądzie odwoławczym zależny jest od przyjętych przez polskiego ustawodawcę idei (zasad ujętych abstrakcyjnie) skonkretyzowanych i w takiej formie normatywnej kształtujących model procesu karnego generalnie, a w węższym znaczeniu także model postępowania odwoławczego. Nie zostało ono jednak wyrażone w sposób klarowny, a raczej można je wyprowadzić z całości rozważań zawartych w Rozdziale 5. Trzeba przyznać, że zakres rozważań, jakie poświęca Doktorantka kwestii zasad procesowych jest dużo szerszy niż byłby niezbędny dla odcodowania modelu postępowania odwoławczego, a w jego ramach modelu postępowania dowodowego. Nie jest to jednak wadą rozprawy, wskazuje bowiem na dobre rozeznanie Autorki w omawianej materii i dostrzeżenie wzajemnych powiązań w obrębie modelu procesu karnego. Ilość informacji jest jednak pewną trudnością dla czytelnika, który dostrzega miejscowe odchodzenie od głównego nurtu rozważań, choć wypada zauważyć, że pomimo tego jednak trzon rozważań i płynące z nich wnioski są spójne, a nadto interesujące.

Zasadniczym i najważniejszym z punktu widzenia tematu rozprawy jest Rozdział 6, poświęcony analizie przepisów kodeksu postępowania karnego z 1997 roku, dotyczących postępowania dowodowego przed sądem odwoławczym. Jest to bardzo obszerna część pracy, w której Autorka przedstawia nie tylko aktualne regulacje, na tle zmieniającego się w okresie jego obowiązywania aktu prawnego, ale także wprowadza czytelnika w podstawowe zagadnienia związane z postępowaniem drugoinstancyjnym, jak choćby omawia granice, w jakich następuje rozpoznanie sprawy przed organ odwoławczy, uznając, że stanowią one jednocześnie granice kontroli odwoławczej. Należy podzielić pogląd Doktorantki co tego, że

współcześnie art. 433 § 1 k.p.k. stanowi wskazówkę pozwalającą precyzyjniej ustalić „dopuszczalne pole postępowania dowodowego” w instancji odwoławczej. Samo pojęcie „postępowanie dowodowe” Doktorantka eksplikuje w dalszej części Rozdziału 6, postrzegając je zasadnie jako „fundament” (trafniej może byłoby to nazwać „osią”), wokół której koncentrują się węzłowe problemy dowodzenia w ramach instancji odwoławczej (s. 291). Odnosząc się do poglądu wyrażonego w piśmiennictwie Autorka przyjmuje, że „postępowanie dowodowe” stanowi zespół czynności polegających na „zebraniu”, „utrwaleniu”, „przeprowadzeniu” i „ocenie” dowodów składających się finalnie na materiał dowodowy sprawy” (s. 293). Doktorantka trafnie dostrzega także inne ujęcia definicyjne tego zagadnienia. Przenosząc swoje analizy na grunt postępowania przed sądem odwoławczym (biorąc za podstawę model mieszany), wywołanego stosowną skargą. Mgr A. Wączek postrzega ostatecznie „postępowanie dowodowe” jako zbiór czynności polegający na uzupełnieniu materiału dowodowego sprawy zebranego w stadium jurysdykcyjnym, przed sądem pierwszej instancji oraz na weryfikacji podniesionych przez skarżącego w tym postępowaniu zarzutów (s. 294.), co prowadzi ją do wniosku o zbliżonym zakresie znaczeniowym analizowanego pojęcia zarówno w postępowaniu pierwszo-, jak i drugoinstancyjnym.

Rozważania zawarte w Rozdziale 7 prowadzą Doktorantkę do ciekawego wniosku o możliwości wyodrębnienia „teoretycznej koncepcji modelu reformatoryjnego”, który miałby charakteryzować się „zniesieniem bariery w postaci zakazu prowadzenia postępowania dowodowego co do istoty sprawy” (s. 398). Nie bardzo klarowne jest jednak uzasadnienie takiego stwierdzenia.

Na szczególną uwagę zasługuje Rozdział 8 *Wnioski de lege lata i de lege ferenda*. Nie wszystkie z nich mają doniosłość, jakiej wymaga prezentacja wyników badań w rozprawie doktorskiej. Są raczej stwierdzeniami, jakie już w literaturze przedmiotu były formułowane i trudno nadać im przymiot wniosków weryfikujących lub falsyfikujących założenia (hipotezy) badawcze. Należy jednak podkreślić, logiczny związek „wniosków”, zwłaszcza odnoszących się do aktualnego stanu prawnego (*de lege lata*) z prowadzonymi w rozprawie analizami. Zastrzeżenie budzi jednak, o czym już była wcześniej mowa, uznawanie za „zasadę” rozwiązania normatywnego polegającego na umożliwieniu albo zakazie prowadzenia przez sąd odwoławczy postępowania dowodowego (s. 399). Wbrew ustaleniom Doktorantki nie ma podstaw, zwłaszcza normatywnych, ale także w doktrynie polskiego prawa karnego procesowego do wyróżniania takiej „zasady”. Nie jest to bowiem żadna idea, budująca model postępowania odwoławczego, choć oczywiście – i Doktorantka to trafnie dostrzega – ma ona wpływ na kształt normatywny modelu postępowania przed sądem odwoławczym. Do wniosku

o istnieniu takiej „zasady przeprowadzenia postępowania dowodowego” nie upoważnia ani analiza historyczna, ani też wyniki wykładni obecnie obowiązujących przepisów prawa karnego procesowego. Należy zgodzić się z Doktorantką, iż zmiany przepisów, które poddała wnikliwej analizie, wpływają w sposób oczywisty na współczesny model postępowania odwoławczego, ale nie prowadzą wbrew jej twierdzeniom do „ukonstytuowania się” wskazanej wyżej zasady. Autorka, mimo konsekwencji z jaką używa tego określenia, ostatecznie wypowiada się o modelu postępowania odwoławczego, co jest poprawnym ujęciem omawianych kwestii. To właśnie w ramach przyjętego modelu postępowania odwoławczego można bowiem rozważać przedmiot kontroli instancyjnej i jej zakres, w tym także możliwość (lub jej brak) przeprowadzania dowodów przez sąd drugiej instancji i rodzaj wydawanego orzeczenia. Wnioski odnośnie do redefiniowania zasad procesowych (s. 408) są dla mnie zupełnie niezrozumiałe.

W odniesieniu do zgłoszonych w rozprawie postulatów (Autorka nazywa je także wnioskami) *de lege ferenda* należy podkreślić zgłoszoną propozycję zmiany treści art. 452 § 1 k.p.k. Uzasadnienie dla tego postulatu, kierowanego pod adresem prawodawcy jest spójne z uwagami częściowymi zgłaszanymi w pracy. Razi wprowadzić użycie terminu „*zapis*” zamiast „*przepis*” jednak nie stanowi to argumentu przemawiającego za obniżeniem wartości zawartych w tej części pracy rozważań. Ważne jest bowiem wskazanie przez Autorkę na istniejące w polskim prawie karnym procesowym rozwiązania odnośnie do modelu postępowania odwoławczego i co istotne – także na potrzebę właściwego (bardziej skonkretyzowanego) ich ujęcia w przyszłości. Wprawdzie, jak już kilkakrotnie to podkreślałam, nie jestem przekonana o trafności założenia, ale także ostatecznie sformułowanego przez Doktorantkę wniosku o istnieniu „zasady przeprowadzania przez sąd odwoławczy postępowania dowodowego co do istoty sprawy”, to jednak nie przekreśla w żadnym stopniu ani wagi przeprowadzonych badań, ani też prawa badacza do formułowania własnych wniosków z badań tych płynących.

III. Uwagi końcowe

W konkluzji należy stwierdzić, iż przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska mgr Adrian Wączek zasługuje na pozytywną ocenę, mimo zgłoszonych przez recenzentkę uwag krytycznych. Sposób w jaki zostało zakreślone przez Doktorantkę pole badawcze, przeprowadzone przez nią analizy poszczególnych związanych z tematyką pracy zagadnień, sposób przedstawienia wyników badań dogmatycznych świadczą o opanowaniu metod prowadzenia badań oraz umiejętności właściwego ich prezentowania.

Rozprawa doktorska napisana przez mgr Adriannę Wączek, pt. *Postępowanie dowodowe przed sądem odwoławczym w procesie karnym* stanowi interesujące, samodzielne i oryginalne ujęcie problematyki prowadzenia postępowania dowodowego przed sądem odwoławczym w procesie karnym, uwzględniające wpływ rozwiązań szczegółowych na model normatywny całego postępowania odwoławczego. Prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną Doktorantki w dyscyplinie prawo oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia przez Nią pracy naukowej. Odpowiada zatem wymogom stawianym rozprawom doktorskim przez art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U.2023.742 t.j.). Na tej podstawie wnoszę o jej przyjęcie i dopuszczenie mgr Adrianny Wączek do dalszych do dalszych czynności w postępowaniu o nadanie stopnia doktora nauk prawnych.

/ Prof. dr hab. Hanna Paluszkiewicz /